

lm
LUTHERSK MISSION

| 2016

VEJLEDNING

Nådemidlerne – liv og kraft fra Gud

Udarbejdet af LM's Læreråd

NÅDEMIDLERNE – LIV OG KRAFT FRA GUD

Den, der tørster, skal komme til mig og drikke.

Den, der tror på mig, skal det gå, som Skriften siger:

"Fra hans indre skal der rinde strømme af levende vand" (Joh 7,37f).

Det er vandet, der gør forskellen på den golve ørken og den frugtbare oase. Vand kan forvandle ørkensand til frugtbar jord. Og manglen på vand gør oasen til ørken. Det kan godt være, at ordet "nådemiddel" lyder støvet. Men ikke desto mindre er nådemidlerne lige så vigtige for det åndelige liv, som vandet er for naturen. Der, hvor nådemidlerne nedprioriteres, forsvinder troen og troens liv. Der, hvor nådemidlerne er rigeligt til stede, er der grobund for åndeligt liv og vækst.

Jesus bruger selv billedet: *Den, der tørster, skal komme til mig og drikke. Den, der tror på mig, skal det gå, som Skriften siger: "Fra hans indre skal der rinde strømme af levende vand" (Joh 7,37f).*

Vi kalder Guds ord og sakramenterne for *nådemidler*, fordi Gud rækker os sin nåde gennem disse midler. Eller formuleret på en anden måde: Nådemidlerne er Guds kommunikationskanaler, hvor igennem han giver os Jesus og alt, hvad han er og har gjort for os. Vi kalder dåben og nadveren for *sakramenter*, fordi de er hellige handlinger, som er indstiftet af Jesus, og hvor indstiftelsesordene er ledsaget af et synligt tegn. Tegnene er vandet, når vi taler om dåben, og brødet og vinen, når vi taler om nadveren. Men det altafgørende er Guds skabende ord med løfte om frelse, syndernes forladelse, liv og salighed. Det er Guds løfte, som giver tegnene værdi.

Så Gud har altså givet os disse tre nådemidler: ordet, dåben og nadveren. Ingen af ordene *nådemiddel* eller *sakramente* bruges i Bibelen. Men de sammenfatter på en god måde, hvad Bibelen lærer, og det er helt centrale begreber i luthersk teologi.

Et fantastisk godt budskab

Uden Guds nåde er vi mennesker evigt fortabte. Som Adams efterkommere sidder syn-

►► Vi har desperat brug for Guds nåde. Og den gav han os virkelig, da han sendte sin egen søn, Jesus, for at dø og opstå for vores synder

////////////////////////////////////

den i vores gener. Vi kalder det for arvesynd. Paulus gør det helt klart, at synden kom ind i verden ved Adam og dermed døden til alle mennesker (Rom 5,12), og at intet menneske derfor er retfærdigt i sig selv (Rom 3,10). Det vil sige, at ingen kan leve op til Guds krav til os om et fuldkomment liv i kærlighed.

Adam og Eva lukkede sig selv ud af fællesskabet med Gud. Derfor er vi i åndelig forstand født med ryggen mod Gud, og vi har ingen mulighed for at komme tilbage til ham ved egen hjælp. Vores eneste mulighed er, at Gud selv kommer os i møde med nåde og griber ind i vores situation. Derfor er Guds nådemidler livs- og evighedsvigtige for os mennesker. Evangeliet handler om Guds nåde i Jesus Kristus, og det er derfor, det er et så fantastisk godt budskab. *Men nu er Guds retfærdighed åbenbaret (...) ved tro på Jesus Kristus for alle, som tror*, skriver Paulus (Rom 3,21). Alle os, der har mistet herligheden fra Gud, gør han ufortjent retfærdige af hans nåde ved forløsningen i Kristus Jesus (Rom 3,23-24). Og videre: *Så er der da nu ingen fordømmelse for dem, som er i Kristus Jesus (Rom 8,1).*

Vi har desperat brug for Guds nåde. Og den gav han os virkelig, da han sendte sin egen søn, Jesus, for at dø og opstå for vores synder. Og han giver os den konkret i dag, når han rækker os Jesus gennem sine nådemidler.

Selve ordet *evangelium* betyder "godt budskab". Og det er meget præcist, for der findes ikke noget bedre budskab end evangeliet om, hvad Gud har gjort for os. Med andre ord: evangeliet om Guds nåde.

Men evangeliet er mere end det. Det er også en *Guds kraft til frelse* (Rom 1,16; 1 Kor 1,18). Det er nemlig kun evangeliet, der kan skabe tro i vores hjerter og give os fællesskab med Gud. Troen kan vi ikke bare selv frembringe, og derfor kan betydningen af Guds nådemidler ikke overvurderes. *For troen kommer af det, der høres, og det, der høres, kommer i kraft af Kristi ord (Rom 10,17).*

Endelig er det også evangeliet, der nærer troens liv og sætter dens frugter, *så I kan leve, som Herren vil det, på alle måder ham til behag, og bære frugt med alle gode gerninger, vokse i kundskab om Gud og styrkes med al kraft ved hans herlige magt til al udholdenhed og tålmodighed* (Kol 1,10-11). Derfor formaner Paulus også Timoteus til at være stærk ved nåden i Kristus Jesus (2 Tim 3,1).

Evangeliet er ikke kun vores billet til Himlen. Det er også liv og kraft til at leve vores liv her på jorden til Guds ære og vores medmenneskers gavn, *så vi formes efter Guds søns billede og kommer til at ligne ham* (Rom 8,29; Ef 5,1).

Nåde på en håndgribelig måde

Der er ikke nogen rangordning eller forskel i virkning på de tre nådemidler. De rækker alle Jesus til os og forkynder, at alt det, han har gjort, også gælder os. Samtidig er det dog naturligt at kalde Guds ord for *det grundlæggende nådemiddel*, fordi ordet jo også er en uundværlig del af sakramenterne (sammen med tegnene). Kirkefaderen Augustin kaldte sakramenterne for *synlige ord*.

Men kan vi så ikke nøjes med ordet og springe sakramenterne over?

Det spørgsmål er helt forkert stillet. Ingen kender os bedre end vores himmelske far, og han tilskynder os til at bruge alle nådens midler. Han ved bedre end vi selv, hvor afhængige vi er af ham, og ved at supplere ordet med sakramenterne giver han os del i sin nåde på en meget håndgribelig og trosstærkende måde. Gud nøjedes ikke med at *tale* til os mennesker. Han kom selv og blev kød og blod – helt konkret. Tilsvarende kommer han i dag til os gennem sine sakramenter. Det ligger i lige forlængelse af inkarnationen (fra latin: blive til kød, antage fysisk skikkelse. Bruges om Gud, der blev menneske).

Kan man forestille sig, at frugtavlere i oasen lukker to af sine tre brønde, for det er jo den samme slags vand, der kommer op? Nej, han ved, at livet i oasen afhænger af, at der er vand nok, og derfor udnytter han alle de vandressurser, der er til rådighed.

Den, der bliver i mig, og jeg i ham, han bærer megen frugt; for skilt fra mig kan I slet intet gøre, siger Jesus (Joh 15,5).

I ellipsestrukturen i den danske vækkelsestradition har vækkelsesbevægelserne traditionelt forkyndt Guds ord, men ladet folkekirken om at forvalte sakramenterne. Fremkomsten af frimenigheder og indførelsen af nadverfejring i mange missionshuse har dog ændret dette billede gennem de sidste 20 år. Mange oplever det som en berigelse at være sammen om alle nådemidler i det samme fællesskab, mens andre foretrækker, at det kristne fællesskab udfolder sig i både folkekirke og missionshus.

Den afgørende forskel

Det kristne fællesskab samles verden over under mange forskellige former afhængig af den lokale kultur. Men det centrale i fællesskabet er nådemidlerne og især fællesskabet om Guds ord. Det kan vi ikke skifte ud og erstatte med noget andet. Derfor er nådemidlernes tilstedeværelse også dybest set det, der gør forskellen på det kristne fællesskab og alle andre fællesskaber.

►► Gudstjenester og møder må have den åndelige tyngde, som alene nådemidlerne kan give. Det er nemlig her, Gud møder os!

I Ny Testaments breve får vi et indblik i den undervisning, som apostlene gav de første kristne menigheder. Og her er det evangeliet, der er i centrum. *Ordet om korset*, som Paulus også kalder det, og som han lagde vægt på at forkynde som det første (1 Kor 1,18; 2,1-2).

Derfor er det også en udfordring til den kristne menighed i dag at fastholde sit fokus på Guds ord. Det gælder især i vores tid, hvor der stilles store krav til nytænkning, afveksling, musik og performance. Vi må være parat til at forny formerne, og det er godt, når bare det ikke fører til, at nådemidlerne bliver nedprioriteret. Men det kan også ske ved en overdreven tillid til traditionen eller stærke personligheder. Gudstjenester og møder må have den åndelige tyngde, som alene nådemidlerne kan give. Det er nemlig her, Gud møder os!

Udfordring: Skriftemålet, der forsvandt

Det er nådemidlerne, der må være i centrum i det kristne fællesskab. Men det betyder jo ikke, at de i snæver forstand skal fylde alt. Luther gør det klart, at Gud også kan formidle sin nåde på andre måder. Han forklarer, at Gud har givet os sakramenterne som et udtryk for sin overstrømmende rigdom og nævner i den forbindelse også både *brødrenes samtale* og *skriftemålet* som måder, Guds skænker sin nåde på.

Om *brødrenes samtale*, altså de kristnes åndelige samtale og vidnesbyrd ved møder, bibelkrede med videre kan man sige, at det jo også er et udtryk for ordet som nådemiddel i det omfang, det er Guds ord, der er substansen i det.

Skriftemålets status var lidt omstridt hos reformatorerne og blev for eksempel i Den store Katekismus kaldt for det tredje sakramente. Luther endte imidlertid med at nøjes med *dåben* og *nadveren* som de eneste sakramenter.

Ikke desto mindre anbefalede Luther meget at bruge skriftemålet og har da også taget dette emne med i sin Lille Katekismus. I den lutherske kirke har skriftemålet generelt set ikke nogen stor plads ved gudstjenesten, og det private skriftemål på tomandshånd er kun lidt brugt.

Her ligger en udfordring til os. For behovet for Guds nåde hænger jo netop sammen med erkendelsen af at være en synder. Og selv om det ikke er et sakramente, er skriftemålet en af de måder, som Gud giver os sin nåde på. Derfor må der også indimellem være mulighed for skriftemål, når Guds folk samles, for eksempel som optakt til nadveren.

GUDS ORD – NÅDEMIDLERNES DNA

Lad Kristi ord bo i rigt mål hos jer.

*Undervis og forman med al visdom hinanden
med salmer, hymner og åndelige sange,
syng med tak i jeres hjerte til Gud (Kol 3,16).*

Guds ord er det ene af de tre nådemidler, men det er også det afgørende dna i de to sakramenter. "Guds ord er den største, nødvendigeste og vigtigste ting i kristenheden. For sakramenterne kan ikke være til uden Ordet, men Ordet kan godt være til uden sakramenterne. I nødstilfælde kan man blive frelst uden sakramenterne, men ikke uden Ordet" (Luther).

Jesus beder i sin sidste bøn for dem, som ved *apostlenes ord* tror på ham (Joh 17,20). Vi ser Guds ords virkekraft meget tydeligt illustreret, da Paulus på sin anden missionsrejse kommer til Europa. Apostlen taler med nogle kvinder, der er samlet i et bedehus uden for Filippi. Og så sker der følgende: *Og en gudfrygtig kvinde ved navn Lydia, en purpurhandler fra byen Thyatira, lyttede til alle Paulus' ord, og Herren åbnede hendes hjerte, så hun tog dem til sig* (ApG 16,14).

Det helt afgørende i den kommunikation var, at Herren åbnede Lydias hjerte, da hun hørte evangeliet fra Paulus' mund. Troen kommer af det, som høres (Rom 10,17), eller som Hebræerbrevets forfatter formulerer det: *Guds ord er levende og virksomt og skarpere end noget tveægget sværd; det trænger igennem, så det skiller sjæl fra ånd og marv fra ben og er dommer over hjertets tanker og meninger* (Hebr 4,12).

Det er Guds ord, der skaber troen og giver troslivet næring. Og det er Guds ord, der skaber frugter i form af et liv i kærlighed og gode gerninger med Jesus som forbillede (Joh 13,14-15; 15,3).

Lov og evangelium

Når vi taler om Guds ord, kommer vi ikke uden om begrebsparret lov og evangelium. Det

►► Når vi forstår Guds ord som lov og evangelium, er det kun evangeliet – og ikke loven – der er et nådemiddel

////////////////////////////////////

er et hovedtema hos Paulus at forstå Guds ord som lov og evangelium og nøje skelne mellem de to begreber. Det har også altid været et kerneanliggende for den lutherske kirke.

Loven forkynder alt det, som Gud kræver af os. Den fortæller os, at Gud kræver fuldkommen kærlighed af os. At vi skal elske både ham og vores medmennesker højere end os selv og lade denne kærlighed gennemsyre hver eneste tanke, ord og handling. Guds krav til os kan vi se udlevet i Jesus. Han præsterede den fuldkommenhed, som Gud kræver af os.

Her kommer vi uhjælpeligt til kort. Vi er så langt fra at opfylde Guds krav, at loven kun kan møde os med dom. *Af lovgørelser bliver intet menneske retfærdigt over for Gud; det, der kommer ved loven, er jo syndserkendelse* (Rom 3,20). I 2 Kor 3,9 kalder Paulus derfor også loven for *den tjeneste, der fører til fordømmelse*.

Over for loven står *evangeliet*, som proklamerer alt det, Gud er og har gjort for os: At han elsker os ubeskriveligt højt og har sendt sin søn for at sone vores skyld (1 Joh 1,9ff), og at han dermed har gjort det, som var helt umuligt for loven, nemlig skaffet os fællesskab med Gud (Rom 5,1; 8,1). *For vi mener, at et menneske gøres retfærdigt ved tro, uden lovgørelser* (Rom 3,28). Derfor kalder Paulus også evangeliet for *den tjeneste, der fører til retfærdighed* (2 Kor 3,9).

Når vi forstår Guds ord som lov og evangelium, er det kun evangeliet – og ikke loven – der er et nådemiddel. For det er alene evangeliet, der fortæller os det glædelige budskab, at frelsen ikke handler om at gøre sig fortjent til noget over for Gud, men alene om i tro at tage imod den som en fri og gratis gave. Det betyder langt fra, at loven er overflødig. Det er nemlig gennem forkyndelsen af loven, at vi indser, vi har brug for evangeliet.

Bibelen er Guds ord

Når vi siger, at Bibelen er Guds ord, skal det tages for pålydende. Ganske vist er Bibelen 66 vidt forskellige bøger skrevet af en lang række forskellige forfattere med hver sit særpræg. Men bag ved det hele er det Guds Ånd, der har virket. *Drevet af Helligånden har mennesker sagt det, der kom fra Gud* (2 Pet 1,21), eller som Paulus siger om sin tids bibel, Det gamle Testamente: *Ethvert skrift er indblæst af Gud* (2 Tim 3,16).

At Bibelen er Guds ord betyder, at den er uden fejl og derfor højeste autoritet for al kristen tro, lære og liv. *Himmel og jord skal forgå, men mine ord skal aldrig forgå*, siger Jesus (Matt 24,35).

Det er en stor, men nødvendig udfordring at holde fast i det bibelsyn. Det indebærer blandt andet at fastholde også de bibelske synspunkter, som ellers er voldsomt politisk ukorrekte i dagens Danmark. For eksempel, at Gud har skabt verden, og at der findes både en Himmel og et Helvede.

Hebræerbrevet indledes på denne måde: *Mangfoldige gange og på mangfoldige måder har Gud i fortiden talt til fædrene gennem profeterne, men nu ved dagenes ende har han talt til os gennem sin søn.* Her gøres det klart, at Jesus er centrum i Guds tale til os og også centrum i Bibelen. Hvis vi ønsker, at vores syn på Jesus skal være skarpt og klart, må Bibelen stå stærkt hos os. Derfor opfordrer Paulus os også til, *at lade Guds ord bo i rigt mål hos os* (Kol 3,16). Og han opfordrer sin medarbejder Timoteus til at prioritere forkyndelsen af Guds ord højt: *Prædik ordet, stå frem i tide og utide overbevis, irettesæt, forman, tålmodigt og med stadig undervisning* (2 Tim 4,2).

Prædikanter og præster

At forkynde Guds ord er et fælles kald til alle kristne uanset alder og køn (se f.eks. 1 Pet 2,9-10). Her ligger en stor udfordring til os alle, når Gud giver os muligheder for det i hverdagen.

Derudover har nogle i menigheden fået et særligt kald til at varetage den meget væsentlige del af menighedens hyrde- og lærerfunktion, som udøves fra prædikestolene i kredse og frimenigheder. Denne opgave varetages af mænd (læs mere i vejledning om *Mænd og kvinder i ledelse og forkyndelse* fra 2008). Prædikanterne, der kaldes af LM's afdelingsstyrelser, er typisk ikke tilknyttet en bestemt lokalmenighed. Der vil derfor normalt også være mænd i lokalmenigheden med hyrde- og læreansvar. For frimenighederne findes de i ældste-, hyrde- eller tilsynsråd, som kaldes lokalt, mens der er forskellige modeller i kredsene.

Forkyndelsen af Guds ord er vigtig for den kristne menighed. Derfor har forkynderopgaven også altid været højt prioriteret i LM. Det afgørende her er ikke forkynderens teologiske uddannelse, uanset hvor nyttig den kan være, men derimod åndskraften: At vedkommende har nådegave til at være hyrde og lærer.

Den Augsburgske Bekendelse siger, at der er indstiftet et embede til at lære evangeliet og meddele sakramenterne (artikel 5). Ordet embede er traditionelt blevet eksklusivt brugt om præsteembedet i folkekirken, mens vi i LM med en lavkirkelig forståelse har undgået

►► Prædikenen må have en helt central plads, når Guds folk samles, men det er vigtigt at forstå, at Guds ord også formidles på andre måder

det og i stedet betonet det almindelige præstedømme (se f.eks. 1 Pet 2,9). Som Luther har formuleret det: "Vi er alle præster, men ikke alle sognepræster." Uanset om vi bruger ordet præst eller ej, er dog alle prædikanter og frimenighedsældste, -hyrder og -tilsynsmænd lige så fuldt embedsindehavere, som folkekirkens præster er det. De er nemlig efter NT's anvisninger kaldet og indsat til denne opgave ved bøn og håndspålæggelse af Guds folk (ApG 13,2).

Udfordring: Vidnesbyrd og vidne-forkyndelse

LM's prædikanter er hyrder og lærere og har derfor en hovedfunktion som forkyndere af Guds ord. Men Guds ord kan også forkyndes af alle andre – både mænd og kvinder, der ikke er prædikanter. Det sker f.eks. i den åndelige samtale i bibelkredsen eller ved kafebordet, og det sker gennem sangtekster og vidnesbyrd ved møder og gudstjenester. Det er blevet sagt, at der er ét Guds ord, men mange kommunikationskanaler. Begrebet *Guds ord* er ikke en formbestemmelse, men en indholdsbestemmelse.

Prædikenen må have en helt central plads, når Guds folk samles, men det er vigtigt at forstå, at Guds ord også formidles på andre måder. En af de aktuelle udfordringer her er at give større plads til vidnesbyrdet, når vi samles.

En anden udfordring er at fremme forståelsen og udbredelsen af en vidne-forkynder-tjeneste, som ikke har hyrde- eller lærekarakter, men derimod er en evangelisttjeneste og derfor kan varetages af både kvinder og mænd, der ikke er kaldede til prædikanter. Vidne-forkynder-tjenesten vil i givet fald være et supplement til den traditionelle prædikanttjeneste og ikke mindst være relevant i ungdomsmiljøer.

Denne funktion er grundigt omtalt i LM's vejledning om *Mænd og kvinder i ledelse og forkyndelse* (2008).

DÅBEN – GENFØDELSENS SAKRAMENTE

Alle I, der er døbt til Kristus, har jo ikklædt jer Kristus.
Her kommer det ikke an på at være jøde eller græker, på at være træl eller fri,
på at være mand og kvinde, for I er alle én i Kristus Jesus,
og hører I Kristus til, er I også Abrahams afkom, arvinger i kraft af Guds løfte (Gal 3,27-29).

”Vi takker dig, himmelske Fader, fordi du ved din enbårne Søn har givet os den hellige dåb, hvori du gør os til dine børn og skænker os Helligånden med syndernes forladelse og det evige liv”. Sådan beder vi i bønnen i dåbsritualet, og denne bøn udtrykker, hvilken stor gave dåben er.

Et af Bibelens kerneord om dåben er den såkaldte dåbs- eller missionsbefaling, hvor Jesus siger: *Gå derfor hen og gør alle folkeslagene til mine disciple, idet I døber dem i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn, og idet I lærer dem at holde alt det, som jeg har befalet jer* (Matt 28,18ff; jf. også Mark 16,16).

I Romerbrevet underviser Paulus om dåbens betydning og slår fast, at når vi er døbt til Kristus, så er vi døbt til hans død, for at vi, som Kristus, skal leve et nyt liv. *I er døde for synden, men levende for Gud i Kristus Jesus* (Rom 6,11). Og i Titusbrevet hentyder han til dåben, når han taler om *det bad, der genfjæder og fornyer ved Helligånden* (Tit 3,5).

Den kristne dåb er en dåb i *Faderens, Sønnens og Helligåndens navn*. Det vil sige, at det er en dåb til alt det, som den treenige Gud står for. Eller med andre ord: I dåben skænker Gud os sin nåde og tilbyder os frelse og evigt liv. Selv om dåben sker ved et menneskes hånd, er det Gud selv, der døber. Dåbens gyldighed afhænger derfor ikke af, hvem der døber, man alene af, at dåben foretages i den treenige Guds navn.

Dåben er kort sagt en fantastisk frelseshandling fra Guds side. Den giver os mennesker en helt ny identitet som Guds børn, og den treenige Gud tager bolig i os (Ef 1,13 + 3,17; Joh 14,23).

Døren til den kristne menighed

Dåben adskiller sig fra de andre nådemidler ved, at den er en engangsbegivenhed i et

►► Ligesom omskærelsen for drengébørnene var den gamle pagts indgangsdør til Guds folk, sådan er dåben det i den nye pagt

menneskes liv. Den skal ikke gentages, som det er tilfældet med brugen af Guds ord og nadverfejringen. Hvis et døbt menneske fornægter troen på Jesus, men igen omvender sig, skal det derfor ikke døbes igen. Guds tilsagn i dåben har nemlig ikke ændret sig. ”Dåben står altid fast, indtil vi kommer fra denne elendighed til den evige herlighed,” siger Luther i Store Katekismus (Afsnit 4,83).

Omvendt kan man ikke slutte, at alle døbte mennesker er Guds frelste børn. Hvor troen forsvinder, falder mennesker ud af Guds nåde, uanset om man er døbt eller ej, og vejen tilbage til dåbens nåde går gennem omvendelse og tro.

Dåben som nådemiddel bliver derfor i særlig grad *indgangsdøren* til Guds frelse og dermed til den kristne menighed. Det gør Paulus for eksempel gældende, når han kalder dåben for en *omskærelse til Kristus* (Kol 2,11). Ligesom omskærelsen for drengébørnene var den gamle pagts indgangsdør til Guds folk, sådan er dåben det i den nye pagt. Derfor hedder det også i den indledende bøn i dåbsritualet: ”Indlem ham/hende i din troende menighed.”

Dåben er således et centralt menighedsanliggende, og derfor er det også menighedens ledere, der forretter dåben. I princippet kan det også gøres af prædikanter eller præster, der ikke hører til i den lokale menighed – eller for den sags skyld af et hvilket som helst døbt menneske. Dåben afhænger ikke af, hvem der udfører den. Men når dåben foretages af de lokale ledere i menigheden, der er udpeget til det, sender man et stærkt signal om, at dåben ikke er en privat fest, men et anliggende for hele menigheden.

Gave eller lydighedshandling

I den lutherske kirke praktiserer vi barnedåb i modsætning til størstedelen af denne verdens evangeliske kristne, der ikke anerkender barnedåben og derfor praktiserer voksendåb. Det er ikke umiddelbart et let spørgsmål at afklare, når man læser NT. Nogle skriftsteder synes at pege i den ene retning, og andre i den anden.

Det skaber derimod afklaring at begynde med at spørge til dåbens indhold. Er dåben alene en bekendelses- og lydighedshandling, giver barnedåben ikke mening. Men er dåben et nådemiddel, altså en handling, hvor Gud griber ind og skaber tro i et menneskes hjerte, giver barnedåben i allerhøjeste grad mening. Ja, barnedåben bliver en enestående proklamation af, at Gud frelser os på grund af sin nåde alene. I forhold til Guds frelse er vi alle lige så hjælpeløse som et lille barn og dermed helt afhængige af Guds nåde. Og på

▶▶ Troen er en gave, som ikke forudsætter en vis grad af intelligens

grund af arvesynden har det lille barn lige så meget brug for Guds nåde, som den voksne. At dåben er for børn fremgår også indirekte, når Paulus som ovenfor beskrevet kalder dåben for en *omskærelse til Kristus* og dermed henviser til omskærelsen som dåbens gammeltestamentlige forbillede.

En ofte rejst indvending mod barnedåben er, at et barn ikke kan tro. Og naturligvis er det rigtigt, at et barn ikke har den intellektuelle forståelse af troen, som en voksen har. Men virkeligheden er jo, at heller ikke den voksne kan tro af sig selv – eller for den sags skyld forstå troen. Troen er en Guds gave. I dåben rækker Gud os det evangelium, som alene kan frelse og alene kan skabe troen i vore hjerner. Troen er en gave, som ikke forudsætter en vis grad af intelligens.

Med denne forståelse af dåben må enhver form for gendåb naturligvis afvises. Et spædbarns dåb er fuldt ud lige så gyldig som en voksens dåb. Derfor er den naturlige målgruppe for dåben spædbørn med mindst en troende forælder – og udøbte voksne, der er kommet til tro.

Barnedåben er også lige så fuldt som voksendåben en dåb i *vand og ånd* (Joh 3,5).

Frelesesvej, men ikke frelsesbetingelse

Med den stærke vægt på dåben som genfødsels bad har der i den lutherske kirke været debat om, hvorvidt genfødsel kun sker i dåben. Argumentet for, at genfødselen kan finde sted uden dåben, findes blandt andet i 1 Pet 1,23: *I er jo ikke genfødt af en forgængelig, men af en uforgængelig sæd, Guds levende og blivende ord.*

Om de udøbte børn lærte reformatorerne, at "det er *foragt* for sakramentet, der fordømmer, ikke *manglen* på det." Med disse ord instruerede Luther præster i at trøste de forældre, der havde til hensigt at døbe deres børn, men mistede det forinden. Godt nok taler Peter i sit første brev om *dåben, der frelser* (1 Pet 3,21), men reformatorerne lærte, at Gud ikke dermed har bundet sig til dåben.

Dåben og troen

Ifølge det katolske syn virker sakramenterne automatisk, når de bliver udført. På latin hedder det *ex opera operato* (ved gjort gerning). Luther afviser imidlertid enhver dåbsmagi. Hvis ikke troen kommer til, virker dåben ikke frelse. I den Augsburgske Bekendelse hedder det, at "ved Ordet og sakramenterne som midler gives Helligånden, som virker tro

– *hvor og når det behager Gud* – i dem, som hører evangeliet" (art. 5).

Sakramentet virker – ikke fordi det bliver forrettet, men fordi det bliver troet. Og det er alene Gud, der skaber denne tro, *hvor og når det behager ham*.

Det klassiske dåbsritual er derfor også kendetegnet af en *spænding* mellem frimodig proklamation af Guds frelse og bøn om, at Gud vil skabe tro. For eksempel i indledningsbønnen: "*Vi takker dig, himmelske Fader, fordi du ved din enbårne Søn har givet os den hellige dåb, hvori du gør os til dine børn og skænker os Helligånden med syndernes forladelse og det evige liv. Vi beder dig: Tag i nåde mod dette barn, som vi bærer frem for dit ansigt, indlem ham/hende i din troende menighed og bevar ham/hende i dit samfund her og hisset.*"

Men betyder det så, at vi ikke kan vide noget om dåbens virkning?

Nej, svarer Luther i sin Store Katekismus: *Vi bærer barnet frem i den mening og det håb, at det tror, og så beder vi om, at Gud må give det troen.* Med andre ord: Vi tror Guds løfte om, at han selv vil skabe troen, og derfor bekendes troen også ved selv barnedåbshandlingen, ved at barnets gudmor eller –far på barnets vegne siger ja til trosbekendelsen. Det er et vigtigt element i dåbshandlingen.

I det ene af de to dåbsritualer, som anbefales i LM's vejledende liturgihåndbog, afsluttes selve dåbshandlingen med, at barnet vises frem for menigheden med følgende ord: "Se, her er NN, som vi nu regner for et Guds barn. Lad os sammen sige tillykke og byde ham/hende velkommen her i menigheden og som et nyt medlem i Kristi kirke."

To dåbserklæringer

Denne spænding findes også udtrykt i den såkaldte dåbserklæring, som udtales umiddelbart efter dåben med vand i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn. Den klassiske formulering, som bruges i folkekirken lyder:

"Den almægtige Gud, vor Herre Jesu Kristi Fader, som nu har *genfødt dig ved vand og Helligånden og skænket dig syndernes forladelse*, han styrke dig med sin nåde til det evige liv! Han bevare din udgang og indgang fra nu og til evig tid! Amen."

I LM's vejledende liturgihåndbog gives der mulighed for at vælge en alternativ og lidt mindre kategorisk formulering, der lyder sådan:

"Den almægtige Gud, vor Herre Jesu Kristi Fader, som nu har *skænket dig syndernes forladelse ved badet til genfødsel og fornyelse ved Helligånden*, han styrke dig med sin nåde

►► Det er afgørende, at ritualets ordvalg er præcist.
Det er ikke her, der skal eksperimenteres

til det evige liv! Han bevare din udgang og indgang fra nu og til evig tid! Amen.”

To dåbsritualer

I LM's vejledende liturgihåndbog er der to dåbsritualer at vælge imellem. Det første er direkte overtaget fra folkekirkens ritual – dog som nævnt med mulighed for at vælge en alternativ dåbserklæring.

I dåbsritualerne er vi helt inde ved genfødselsens kerne og forholdet mellem Guds gave og troen. Derfor er det afgørende, at ritualets ordvalg er præcist. Det er ikke her, der skal eksperimenteres. Derfor må det – på trods af liturgihåndbogens status som kun *vejledende* – forudsættes, at dåb i LM gennemføres i overensstemmelse med et af de to ritualer.

NADVEREN – SYNDSFORLADELSENS SAKRAMENTE

Velsignelsens bæger, som vi velsigner, er det ikke fællesskab med Kristi blod?

Brødet, som vi bryder, er det ikke fællesskab med Kristi legeme?

Fordi der er ét brød, er vi alle ét legeme, for vi får alle del i det ene brød (1 Kor 10,16-17).

”Jesus siger: ’gives for jer’ og ’udgydes for jer til syndernes forladelse.’ Ved disse ord får vi i nadveren syndernes forladelse, liv og frelse. For hvor syndernes forladelse er, dér er også liv og frelse” (Katekismus Updated).

I nadveren giver Jesus os intet mindre end syndernes forladelse. Derfor er vi her inde ved det helt centrale og afgørende i den kristne tro. Jesus indstiftede nadveren den sidste aften, han var sammen med sine disciple inden korsfæstelsen. Det viser os den dybe sammenhæng mellem påskens begivenheder og nadveren. Det er Jesu stedfortrædende død for os, der gør nadveren til noget helt specielt, og det er hans død og opstandelse, nadveren konkret giver os del i.

Under indstiftelsen af nadveren sagde Jesus, at han havde længtes efter at spise dette måltid sammen med disciplene (Luk 22,15). Han spiste med dem, fordi han ønskede et dybt fællesskab med dem, og i dag indbyder han til nadverbordet med samme formål. Det ligger i lige forlængelse af Jesu virke her på jorden. *Den mand tager imod syndere og spiser sammen med dem*, bemærker Lukas i begyndelsen af det kapitel, der netop handler om, hvordan Jesus kom for at opsøge og frelse det fortabte (det mistede får, den tabte mønt og den fortabte søn, Luk 15). At fejre nadver er at tage imod invitationen fra Jesus, der vil have fællesskab med syndere, og som har gjort dette fællesskab muligt ved at give sit liv for os.

Et pagts- og festmåltid

Men nadveren er ikke kun et måltid for syndsforladelse. Det er også et festmåltid. Derfor skal vi ikke bare *dele* nadveren, som vi ofte formulerer det. Vi skal *fejre* den. Jesus er jo ikke bare vores *korsfæstede*, men også vores *genopstandne* frelser og herre. Derfor om-

fatter nadverens højtidelighed både alvor og glæde.

Det kommer også klart frem i nadverens gammeltestamentelige forbillede, nemlig påskemåltidet, som blev indstiftet i forbindelse med Guds store frelseshandling, da han befriede sit folk fra det barbariske slaveri i Egypten, og derefter gentaget i den årlige påskefest (2 Mos 12).

Nadveren er pagtsmåltidet for den nye pagt og også opfyldelsen af den gamle pagts forbillede. Når vi i dag drikker Jesu blod, er det et stærkt udtryk for, Gud også i dag vil se *blodet og gå forbi* (2 Mos 12,13). Det *gør* han, fordi han lod sin dom over vores synd ramme Jesus, som er vores påskelam (1 Kor 5,7).

Hvordan skal vi forstå det?

”Nadveren er vor herre Jesu Kristi legeme og blod i skikkelse af brød og vin, som er indstiftet af Kristus selv for os kristne til at spise og drikke”. Sådan forklarer Luther meget kortfattet det mysterium, som nadveren er.

Katolikkerne lærer, at brødet og vinen bliver *forvandlet* til Jesu legeme og blod, når præsten udtaler indstiftelsesordene. Nadverelementerne ser stadig ud som brød og vin, men det er de ikke mere. De er Jesu legeme og blod og bliver derfor *genstand* for tilbedelse. Dette synspunkt kaldes for transsubstantiationslæren (fra latin: væsensforvandling). Over for dette synspunkt står de reformerte kirker, der generelt har en *symbolsk* forståelse af nadveren. Brødet og vinen skal altså kun forstås som symboler eller billeder på Jesu legeme og blod. Der sker med andre ord ikke noget med elementerne under indstiftelsesordene, og nadveren bliver derfor også reelt reduceret til et måltid, der skal få os til at huske på, hvad Jesus har gjort.

Luther stod midt imellem med sin lære om *realpræsens* (fra latin: virkelig nærværelse). Han *gør* gældende, at nadvergæsterne reelt modtager Jesu legeme og blod, men at elementerne *samtidig* fortsat er brød og vin. Der er altså ikke sket en forvandling af dem. Det er et mysterium, som vi finder en *nøgle* til at forstå i Joh 1,14, hvor der om Jesus står, at *Ordet blev kød*. Det betyder, at Gud blev menneske, og at Jesus dermed var *både Gud og menneske*, hvor uforståeligt det end er for vores tanke. Det betyder derimod ikke, at Gud blev *forvandlet* til et menneske. Luthers lære om realpræsens ligger altså i umiddelbar forlængelse af inkarnationen: At Gud blev menneske – men fortsat samtidig var Gud. I nadveren bliver elementerne til Jesu legeme og blod – men er fortsat samtidig brød og vin.

► Guds nærvær beskrives allerstærkest i nadveren, hvor Jesus giver os sit eget legeme og blod

Vi bliver ét med Kristus

C.O. Rosenius siger om nadveren, at den for det første er givet os, for at vi skal huske, at Jesus døde for os, og hente trøst i det på samme måde, som jøderne år efter år skulle mindes udgangen af Egypten og fortælle deres børn om Guds store under.

For det andet siger Rosenius, at Jesus i nadveren giver os sit eget legeme og blod og dermed sig selv til os – til syndernes forladelse. Og han understreger, at nadveren netop er for syndere: ”Kun hvis du er syndfri, burde du aldrig gå til Herrens nadver,” skriver han. Endelig nævner han, at Jesus i nadveren muliggør den inderligst tænkelige forening mellem sig og sine, som Jesus selv siger: *Den, der spiser mit kød og drikker mit blod, bliver i mig, og jeg i ham* (Johs 6,56).

Rosenius skriver: ”Der er intet, der indgår en så uløselig forbindelse med os, som maden, vi spiser. Altså har vor Herre Jesus givet os sit hellige legeme og blod at spise og drikke for i dybeste forstand at *gøre* sig til ét med os. Hans kærlighed skulle blive vor kærlighed, hans renhed vor renhed, og hans værdighed vor værdighed.

Det var jo netop menneskets genforening med sit ophav, med Gud, der var målet for hele forsoningens råd. Mennesket er skabt til at leve i inderlig forening med Gud. Derfor var det også skabt i hans billede. Dette gik ved syndefaldet tabt. Det bånd, der forbandt mennesket med sin skaber, brast. (...) Den genoprettelse af forbindelsen mellem Gud og mennesket, som tog sin begyndelse med Jesu fødsel, synes han selv at ville fuldbyrde i dette underfulde sakramente, hvor han forener også sit antagne menneskelegeme med vort.” Gud er nærværende alle steder (Sl 139), han er på en særlig måde til stede, hvor bare to eller tre er samlet i hans navn (Matt 18,29), og han bor i den troendes hjerte (Ef 3,17). Men Guds nærvær beskrives allerstærkest i nadveren, hvor Jesus giver os sit eget legeme og blod. Det bliver kun overgået af hans nærvær på den nye jord, hvor vi skal se ham, som han er, og blive som ham (1 Joh 3,2).

Et måltid for Guds folk

Det fremgår af ovenstående, at nadveren alene er for den kristne menighed. Ligesom dåbens sakramente kan kaldes indgangen til Guds folk, sådan er nadverens sakramente Guds måltid med sit folk: Hans kraftkilde til at blive og leve i troen på Jesus. Nadveren er for dem, der er med i *fællesskabet med Kristi legeme og blod* (1 Kor 10,16-17).

Derfor er det også vigtigt, at dette gøres klart, når der inviteres til nadver, for eksempel

►► Hovedreglen er, at nadveren kun er for døbte mennesker, og det bør derfor være undtagelsen, at en udøbt person deltager i nadveren

med en formulering om, at *nadveren er for dem, der er døbt og ønsker at høre Jesus til*. Når vi i frimenigheder og kredse praktiserer nadver så åbent, som vi gør, har menighedens medlemmer et medansvar for på forhånd at orientere gæster og familie om vores nadversyn. Det er også en god ide at undlade nadverfejring ved møder og gudstjenester, hvor man forventer deltagelse af mange ikke-troende.

Den kristne kirkes praksis med at forudsætte, at nadverdeltagere er døbt, er for eksempel illustreret i ApG 2,41ff.: Ordet bliver forkyndt for alle. De, der kom til tro, blev døbt, og de døbte deltog i nadveren. Denne praksis rækker også tilbage til GT's påskemåltid, som kun var for israelitterne. Andre fik kun lov til at være med, hvis de blev omskåret (2 Mos 12,48).

Hovedreglen er altså, at nadveren kun er for døbte mennesker, og det bør derfor være undtagelsen, at en udøbt person deltager i nadveren. Når en udøbt person, som er kommet til tro, ønsker at gå til nadver, må man snarere hjælpe ham/hende til først at blive døbt.

Enhver skal prøve sig selv

I Korinthermenigheden havde nadverfejringen udviklet sig til at blive et ædegilde for de rige. Paulus giver derfor en generel formaning om, at vi skal prøve os selv, når vi fejrer nadver. Det betyder, at vi skal fejre nadver på en værdig måde og i sammenhængen, at vi skal respektere og elske hinanden som Guds børn.

At prøve sig selv er at besinde sig på nadverens indhold.

I LM's vejledning om nadveren (1996) hedder det: "Nadveren er for alle, der hører Jesus til, og som derfor også trænger til en stadig fornyelse af samfundet med ham. Det betyder, at vi bør modvirke en sorgløs nadverfejring og tilskynde den enkelte til at prøve sig selv – om man nu virkelig også trænger til Jesus og syndernes forladelse i ham. Samtidig gælder det om, at anfægtede kristne, der kender til nederlag i kampen mod synden, ikke tynges yderligere ned, men tværtimod tilskyndes og opmuntres til at søge Herrens bord."

Børn og nadver

Principielt er nadveren for hele Guds folk – også for børnene. De har i lige så høj grad brug for nadverens nådemiddel, som vi voksne har det. Det fremgår klart, at børnene tog del i den gamle pagts påskemåltid, og at der endda var indlagt en pædagogisk belæring

til dem undervejs. Børns deltagelse ved nadveren er en synlig forkyndelse af det betingelsesløse evangelium på samme måde som barnedåben og ligger derfor også i lige forlængelse af dåben. Jesus siger jo om børnene, at *Guds rige er deres* (Luk 18,16).

I kirkens historie har sagen imidlertid været omstridt. Børnenadver blev praktiseret i urkirken, og midt i det tredje århundrede omtales endda spædbørn, der modtog nadver umiddelbart efter dåben. På reformationstiden krævede den katolske kirke imidlertid, at børn skulle være omkring 7-års alderen, så de kunne forstå forskellen på nadveren og et almindeligt måltid. Den Augsburgske Bekendelse beskriver, at i de lutherske kirker deltager ingen i nadveren, "uden at de forud er prøvet og forhørt" (Art. 24). Pietismen indførte konfirmationen i 1736, og herefter var det kun konfirmerede, der kunne deltage i nadveren. Nadveren var dengang således hverken for børn eller svagt begavede, psykisk syge mv. Først inden for de sidste godt 50 år er børnenadveren blevet genoptaget. Den principielle indvending, der er blevet rejst mod børnenadver, er, at børn ikke kan *prøve sig selv*, sådan som det forudsættes i 1 Kor 11 og i den lutherske bekendelse. Hvis denne selvprøvelse forudsætter et bestemt intellektuelt niveau, får det store konsekvenser. I så fald må vi også udelukke f.eks. udviklingshæmmede fra nadverbordet, sådan som det også har været gjort i store dele af kirkens historie.

Lige så vel som børnene hører Guds ord på deres niveau, er det muligt at give dem en forståelse for, at nadveren ikke er et almindeligt måltid, men et fællesskab med Jesus. Det vil de forstå gennem de voksnes optræden og en alderssvarende vejledning, som deres forældre må være ansvarlige for, men som menigheden også må hjælpe med. Man kan kalde det en selvprøvelse på barnets niveau. Der er ingen tvivl om, at dette er et område, hvor der er behov for en bevidstgørelse om forældrenes ansvar for, at nadveren foregår på en værdig måde og under respekt for dens hellighed.

Det naturlige er, at børn deltager i nadveren, når de er i stand til at spise og drikke selv. Indtil da praktiserer man de fleste steder at velsigne børnene for eksempel med ordene: "Herren velsigne og bevare dig til det evige liv." Det skal ikke forstås som nadverfejring, men er udtryk for, at børnene meget synligt og konkret "tager forskud" på den velsignelse, som alle får ved gudstjenestens eller mødets slutning. Håndspåleggelsen giver også børnene et tydeligt "tegn" på at være med i fællesskabet med Guds folk.

Nogle steder praktiserer man, at de små børn først får brød og derefter, når de bliver lidt større, også vin. Hvor der bruges druesaft, er der imidlertid ikke nogen grund til denne

►► Nadverens gyldighed er principielt ikke afhængig af, hvem der uddeler den, men alene af indstiftelsesordene

sondring, og det naturlige må derfor være, at børn her får enten velsignelsen eller både brød og vin for tydelighedens skyld. Men også i det tilfælde, hvor et barn kun får brød og ikke vin, betragter vi det dog som en hel nadver. Kristi legeme kan ikke deles!

Krav til elementerne

Det er et forholdsvis nyt fænomen, at vinen erstattes af druesaft ved nadveren. Det har uden tvivl sammenhæng med, at børnene nu er naturlige deltagere ved nadveren, men skyldes også et hensyn til tørlagte alkoholikere. Der er imidlertid ikke fuld enighed om denne praksis, idet nogle anser brugen af gæret vin som afgørende for nadverfejringens gyldighed.

Det væsentlige må dog være enighed om det bibelske indhold i nadveren. Det vil sige, at nadveren er et nådemiddel, og at elementerne virkelig er Jesu legeme og blod (realpræsens). På den baggrund må der være en vis frihed til forskellig praksis.

Det er også vigtigt at skelne imellem, hvad der reelt står i NT om forvaltningen af nadveren og så den praksis, der er vokset frem i den lutherske tradition. I forbindelse med indstiftelsen af nadveren bruger Jesus således udtrykket *vintræets frugt* (Matt 26,29 m.fl.) uden at præcisere dette nærmere, og vi har ingen formaninger i NT om, hvordan vi skal håndtere de indviede nadverelementer.

Det er derfor naturligt og i overensstemmelse med NT at praktisere nadver med enten vin eller druesaft. Almindelig saftvand bør derimod ikke anvendes.

Når det er sagt, er det også et vigtigt anliggende at tage hensyn til personer, der af samvittighedsgrunde ikke kan deltage i nadveren, medmindre der anvendes vin. Det kan man eventuelt tage højde for ved at anvende vin ved for eksempel det første nadverbord og druesaft ved de følgende.

Nadverforvalteren

Nadverens gyldighed er principielt ikke afhængig af, hvem der uddeler den, men alene af indstiftelsesordene. Men for at nadverfejringen kan foregå på en værdig måde, har vi i LM den praksis, at nadverforvalterne kaldes af menigheden og godkendes af afdelingsstyrelsen. I den lutherske bekendelse er ordets forkyndelse og forvaltningen af sakramenterne sidestillet, og derfor skal nadverforvalteren være en mand. Det behøver ikke nødvendigvis være en prædikant, men med i kaldet til prædikant ligger også godkendelsen til at

være nadverforvalter.

Nadverforvalteren, der leder handlingen og siger indstiftelsesordene, kan have et antal hjælpere ved uddelingen. Disse kan være både mænd og kvinder. Der er ingen krav om, at kun mænd kan uddele vin/druesaft.

Værdighed og tilbedelse

Vi må fejre nadveren med tilbedelse, værdighed og fest. I LM's vejledende liturgihåndbog er der en liturgi med lovprisning, bøn, indstiftelsesord og uddeling. Selv om der er tale om en meget kortfattet liturgi, har der alligevel en del steder udviklet sig en praksis, hvor nadverbønnen springes over. Det betyder ikke, at nadveren dermed bliver ugyldig, men det må alligevel frarådes, fordi det svækker nadverens karakter af tilbedelse. Desuden indeholder nadverbønnen også megen god forkyndelse om nadverens indhold.

Det er også vigtigt, at selve uddelingen understreger værdigheden og tilbedelsen, således at den ikke sker i et for højt tempo. Et knæfald er for nogle med til at forhøje oplevelsen af tilbedelse, men nadveren kan lige så vel modtages stående eller siddende.

Om nadveren uddeles holdvis og evt. med et bibelord til hvert hold eller kontinuerligt, og om der synges imens eller ej, kan man variere efter de lokale forhold.

Kirketugt handler dybest set om omsorg

Spørgsmålet om kirketugt er relevant at tage op i denne sammenhæng, fordi kirketugt konkret kan betyde, at en person udelukkes fra nadveren. Det lyder meget barsk, men det er vigtigt at få fat i, at formålet med kirketugt er positivt. Umiddelbart inden Jesus underviste om denne sag, fortalte han lignelsen om det fortabte får og konkluderede: *Således er det jeres himmelske fars vilje, at ikke en eneste af disse små skal gå fortabt* (Matt 18,14). Kirketugt handler om at redde mennesker fra fortabelsen. Formålet er at hjælpe et menneske til omvendelse, men også at indskærpe Guds folk, at vi må tage synden alvorligt. Derfor er kirketugt dybest set også udtryk for omsorg.

Kirketugt er aktuelt der, hvor en person synligt lever i uopgjort synd og ikke vil erkende det, men ønsker at fortsætte med det. Det er en alvorlig situation, fordi det leder mennesker ind i et åndeligt mørke med fortæller og uærlighed i forhold til Gud. Synden får magten, og det vil på et tidspunkt føre til, at man mister troen.

Kirketugten er altså for dem, der er på vej *ud af menigheden*. Samtidig skal vi vise stor

»» Kirketugten ophører, når den pågældende bekender sin synd og gør op med den

tålmodighed med dem, der er på vej *ind i* menigheden – måske fra et ”rodet liv” – og som måske endnu ikke er kommet til personlig tro.

Jesus underviser os ret detaljeret i Matt 18, 15ff: Hvis en medkristen lever i synd, skal det påtales mand til mand. Og hvis det ikke fører til noget, må man tage en tredje person med i samtalen. Næste skridt er at inddrage menigheden. Fører dette ikke til et resultat, må menighedens ledelse i sidste instans sætte vedkommende i kirketugt.

Helt konkret vil kirketugt normalt betyde, at et menneske udelukkes fra nadveren og fra lederopgaver med videre i menigheden, men ikke fra at deltage i møder og gudstjenester. Kirketugten ophører, når den pågældende bekender sin synd og gør op med den.

Når Bibelen formaner det kristne menneske til at leve i lyset (1 Joh 1,7ff), betyder det ikke syndefrihed. Men det betyder at leve åbent og ærligt med sine fejl og bekende dem som synd for Gud. Gud elsker syndere, og han tilgiver enhver, der bekender sin synd for ham. Men han hader synden og lod sin søn dø på et kors for at bryde syndens magt og konsekvenser i vores liv.

Et liv i troen på Jesus er et liv i lyset, hvor synden bekendes og tilgives, og hvor glæden over Guds frelse derfor også bliver stor (Sl 32,1ff).

Gud har givet os disse tre nådemidler:
ordet, dåben og nadveren.

Ingen af ordene nådemiddel eller sakramente bruges i Bibelen. Men de sammenfatter på en god måde, hvad Bibelen lærer, og det er helt centrale begreber i luthersk teologi.

Det kan godt være, at ordet ”nådemiddel” lyder støvet. Men ikke desto mindre er nådemidlerne lige så vigtige for det åndelige liv, som vandet er for naturen. Der, hvor nådemidlerne nedprioriteres, forsvinder troen og troens liv. Der, hvor nådemidlerne er rigeligt til stede, er der grobund for åndeligt liv og vækst.